

**Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Київський університет права НАН України
Академія військово-історичних наук і козацтва
Харківський науково-дослідний інститут козацтва
Академічне співтовариство Міхала Балудянського м. Кошиці
Щецинський університет, Університет Тлемсена
Литовський університет спорту, Мішкольцький університет**

**ФІЛОСОФІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ
МАТЕРІАЛИ І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**Філософські читання,
присвячені Всесвітньому Дню філософії,
75-річчю завершення Другої світової війни
та 135-річчю заснування Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»**

20-21 листопада 2020 р.

Харків

УДК 101/1
Ф56

Рекомендовано до друку

*Вченою радою факультету соціально-гуманітарних технологій
Національного технічного університету «ХПІ» (протокол № 2 від 20 жовтня 2020 р.)
Президією Академії військово-історичних наук і козацтва
(протокол № від 15 жовтня 2020 р.)*

Редакційна колегія:

Головний редактор: Тарароєв Я. В., д-р філос. наук, професор.

Заступник головного редактора: Кіпенський А. В., д-р техн. наук, професор.

Члени редакційної колегії:

Корабльова Н. С., д-р філософ. наук, професор;

Панков Г.Д., д-р філос. наук, професор;

Проценко О. П., д-р філос. наук, професор;

Чаплигін О. К., д-р філос. наук, професор;

Технічний редактор: Дишкант Т. М., канд. філос. наук, доцент

Філософія в сучасному світі : Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, 20–21 листопада 2020 р. / Ред. кол. Я. В. Тарароєв, А. В. Кіпенський, Н. С. Корабльова Н. С [та ін.]. – Харків : Друкарня Мадрид, 2020. –294 с. – укр., англ. та рос. мовами.
ISBN 978-617-7845-97-2

Збірник містить матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, в яких подано стислий виклад доповідей та повідомлень його учасників. У доповідях висвітлені актуальні філософські проблеми сучасного суспільства та розвитку філософії науки і техніки, правові та соціокультурні питання української держави, питання духовного та фізичного здоров'я нації.

Рекомендовано для провідних науковців, викладачів, аспірантів, а також всіх, хто цікавиться філософськими проблемами сучасності.

УДК 101/1

Матеріали опубліковані у електронному репозиторії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (ISSN 2409-5982). Дані репозиторію інтегровані до: проекту OpenAire, системи Bielefeld Academic Search Engine, системи пошуку у відкритих архівах України та індексуються Google Scholar.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Оргкомітет конференції може не поділяти висловлену авторами позицію.

ISBN 978-617-7845-97-2

© Національний технічний університет «ХПІ», 2020
© ТОВ «Друкарня Мадрид», 2020

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖАНРОВОЇ СТИЛІСТИКИ ТА ФОРМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЗГОРТКИ НАУКОВОГО ДИСКУРСУ В СУСПІЛЬСТВІ МЕРЕЖ

Воробйова В.Є., Ягодзінський С.М.

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

На зміну інтенсивності наукових комунікацій фахівці з наукометрики вказували із середини 70-х років ХХ століття [1, с. 180-210]. Невпинне зростання наукових публікацій, конференцій, форумів, круглих столів та інших форм і способів інформаційного обміну між вченими змусили філософів і філологів актуалізувати проблему трансформації *жанрової стилістики* наукового тексту (а у подальшому – наукового дискурсу в цілому), а також форм реалізації так званої *інформаційної згортки*. І якщо у 70-90 х роках минулого століття були спроби централізованого зберігання та обробки результатів наукових досліджень, їх стандартизації й контролю над поширенням, то збільшення можливостей інформаційних мереж, відкритість інформаційного простору змусили по-іншому підійти до питання автентичності наукової інформації, визнання наукових здобутків вчених та інтеграцію нових знань і технологій в тло соціальної реальності.

Не останнім фактором перегляду стилю наукових робіт та вимог до інформаційної згортки отриманих висновків було зростання обсягу наукових публікацій. Відрізнити наукову інформацію від популярної чи антинаукової, визначитись із науковим авторитетом дослідників, їхнім внеском в ті чи інші здобутки, забезпечити поширення актуальних даних науковому товариству та отримати від нього рецензії, відгуки, результати перевірки виявилось непростою задачею. Її вирішення, очевидно, потребувало залучення систем автоматизованої обробки інформації. Але останні вимагають *стандартизації*, особливої *жанрової стилістики* та відмінного від попередніх етапів розвитку науки *способів представлення результатів* наукової праці.

Одним із перших поняття згортки інформації проаналізував В.В. Налімов, який зауважував, що дана проблема «вперше була чітко сформульована..., коли виникла необхідність компактного представлення результатів спостережень у формі, зручній для опублікування» [2, с. 41]. Дійсно, сьогодні мало хто з учених має змогу приділити достатньо часу для опрацювання монографій, тоді як статті, реферати, анотації знаходять гідне місце в науковій комунікації. Ефективними стають максимально стислі, але змістовні повідомлення, в яких відображається не стільки процес дослідження, скільки його результати, а також шляхи перевірки даних і способи їхнього практичного застосування. Такі вимоги є свідченням трансформацій жанрової стилістики наукового дискурсу, домінування в ній різних видів неформального спілкування. Підтвердженням суттєвих змін у структурі сповіщення про результати наукової діяльності В.І. Карасик вважає сучасне відношення до жанру дисертації, яка відіграє скоріше роль формального «ритуалу, що фіксує ініціацію нового члена наукового співтовариства» [3, с. 279], аніж спрямована на виявлення інтелектуальних здібностей дослідника, його здатності до ведення наукової діяльності.

Науковий дискурс (наука у сукупності із оновленими жанрами та стилями наукової комунікації) розширює перспективу дослідника, дає свободу діям учених, сприяє консолідації їх сил, поглиблює міждисциплінарну співпрацю, залишаючи при цьому простір для індивідуальної творчості, не регламентуючи і не обмежуючи її. *Форма представлення наукового продукту стає частиною його змісту*, елементом наукової раціональності. В підсумку *ніщо, що не може бути представлено науковій спільноті у відповідному жанрі та інформаційній згортці, не вважається продуктом науковим*.

Дискурс, у тому числі й науковий, – це завжди контроль за результатом, спосіб організації хаосу, перетворення його на порядок. Справді, він сприяє розгортанню діалогів, дебатів, суперечок, але поряд з цим вимагає перетворення їх на раціональну продуктивну,

зв'язну та завершену дискусію. Це змушує переглянути співвідношення традицій та інновацій у науковому дискурсі. Сьогодні їх протиставлення не може бути зведене винятково до старого і нового, ядра та периферії, оскільки традиція й інновація набувають рис інтерсуб'єктивності. Зміна *архітектури сучасного наукового дискурсу* приводить до висновку, що суб'єктом наукових традицій і науки як культурної традиції в некласичний та постнекласичний періоди її становлення є наукове співтовариство. Воно не тільки акумулює, переосмислює норми, принципи, ідеали відповідної сфери діяльності, а й виробляє критерії науковості, доцільності, об'єктивності наукового знання. При цьому рушійною силою інновацій є зіткнення наукових груп, їх цілей, інтересів і наукових пріоритетів.

Зміна носія традицій та інновацій в науці від норм раціональності до раціональності комунікативної (консенсусної) впливає на характер пізнавального процесу в частині його нормативності. Традиційна концепція норм запропонована в 50-60-х роках ХХ ст. Р. Мертоном. Як відомо, він виокремив такі імперативи наукової діяльності: універсалізм, колективізм, безкорисливість та організований скептицизм. Окрім цих ознак, які стосуються індивідуальності вченого, вчений сформулював характеристики наукового співтовариства, розглядаючи його як основний об'єкт соціології науки. Узагальнюючи його погляди, Е.М. Мірський зробив висновок, що для ефективного функціонування наукове співтовариство повинно мати: 1) сукупність спеціальних знань, а також засоби їх збереження, трансляції, уточнення; 2) змогу самостійно обирати своїх членів, розробляти методiku їх підготовки; 3) зацікавлення соціального оточення в результатах діяльності її членів; 4) систему професійних форм нагороди та критерії кар'єрного зросту; 5) інфраструктуру, яка забезпечуватиме ефективну співпрацю науковців [4, с. 35]. Тут виявляється прагнення вчених досягти реалізації основної мети науки – отримання істинного знання, пошук об'єктивних закономірностей і причинно-наслідкових зв'язків.

Ми зупинимось на іншому аспекті, який обережно був висловлений, але не розвинутий Р. Мертоном. Соціолог усвідомлював, що вчені – це в першу чергу люди, з притаманними їм психологічними особливостями, ілюзіями, мріями, корисливими цілями. Відповідно, згадані норми, скоріше за все носять не імперативний, а регулятивний, настановний характер. Цю думку розвинув А.В. Юревич, який зазначав: «За всіма колективними суб'єктами наукового пізнання стоїть у кінцевому підсумку окремішній учений, бо мислять все ж не абстрактні суб'єкти, не наука загалом, а конкретні люди» [5, с. 35]. Творче мислення не завжди підпорядковане строгим логічним законам. Воно оперує не стільки поняттями, скільки образними схемами, які залишаються осторонь обмежень формальної логіки й вербальних засобів вираження думки. Це зв'язано з тим, що вироблені раніше поняття є дискретними, уніфікованими та охоплюють лише деяку частину дійсності й не можуть цілісно відобразити реальність так, як її уявляє дослідник через систему асоціацій, ілюзій, метафор. Виражаючи думку психологів науки, А.В. Юревич притримується позиції, що система норм, запропонована Р. Мертоном, чинить тиск на особистість вченого, перетворює його на логічний, раціональний інструмент з пошуку нового знання.

Але як це реалізується в науковому дискурсі? Як наукове товариство, колектив поставиться до норм, чи буде вимагати їх неухильного дотримання? Новітні дослідження в галузі психології і соціології науки, а також лінгвістичні дослідження мови наукових комунікацій показують, що *орієнтація на істину не є домінуючою в наукових комунікаціях*. Як правило, дискусії носять більш глибинний психологічний характер, а норми та ідеали часто не тільки стають перепонами на шляху прогресу науки, а й заважають адекватній акумуляції набутого знання і побудові на його основі наукової картини світу.

Зрозуміло, що окреслені проблеми безпосередньо стосуються формування сучасного наукового дискурсу, його стилістики та форм представлення наукової продукції. Так, В.В. Ільїн переконаний, що обґрунтованим слід вважати те знання, в якому істина задана суб'єкту примусовим чином [6, с. 63]. Не дивлячись на таку радикальну заяву, критерії науковості

автором розглядаються як нормативна самосвідомість науки. Саме вона визначає її відмінність від антинауки, а також внутрішні дисциплінарні правила організації наукової діяльності. Аналіз співвідношення традицій та інновацій приводить філософа до думки щодо неминучості «ломки норм», які визначали обличчя класичної та неklasичної науки. Отже, науковий дискурс легітимізує дискусію щодо норм, розглядаючи їх не тільки в контексті опозиції «догматизм-релятивізм», а й пов'язуючи з культурним контекстом, індивідуальністю дослідників, традиціями та інформаційно-технологічним прогресом.

Окреслені трансформації науки особливо помітні в умовах входження суспільства в інформаційну еру, коли проблема комунікацій, збереження традицій, ідеалів, норм наукової діяльності змінюється під впливом розвитку та впровадження електронно-обчислювальної техніки. Завдяки їй став можливий вільний і швидкий доступ учених до новітньої наукової інформації, інтерактивний обмін повідомлень у науковому середовищі та оперативне реагування на їх зміст. Майже одночасно із впровадженням інформаційних технологій виникло поняття «інформаційного вибуху», сутність якого полягала в значному і нерідко невмотивованому збільшенні інформації. Постала проблема її переробки, ідентифікації, захисту, зберігання, знищення, аналізу. За цих умов дослідникам уперше вдалося виокремити і дослідити таку неформально існуючу організацію, як наукове співтовариство, виявити його основні функції, підтвердити зв'язок між розвитком форм наукового спілкування та продукуванням нових знань. Поряд з цим розробка розгалуженої сітки інформаційних комунікацій дозволила досить швидко залучити до вирішення наукових завдань не тільки необхідні масиви інформації, а й відповідних спеціалістів. Такий підхід змушує кожного вченого бути учасником комунікативної дії, причетним до відкритого за характером і самоорганізованого за типом співтовариства.

Втім провідні фахівці з наукознавства стверджують, що «незважаючи на ґрунтовну проробку інформаційного значення наукової комунікації, методологічне і соціологічне її значення, роль у формуванні нового наукового знання ще потребують розробки та пояснення» [7, с. 11]. Так, Л. Флек приходять до висновку, що «обмежена своїм стилем мислення система безпосередньо не сприймає нових ідей» [8, с. 58]. Щоб увійти до неї вони мають бути переосмислені так, щоб відповідати існуючим критеріям і нормам. Інколи саме це стає предметом і головним завданням організації наукових комунікацій. При цьому замкненість, до якої прагне домінуючий стиль мислення, створює гармонію між пізнаним, тим, що пізнається, і суб'єктом пізнання. Але поступово з накопиченням наукових аномалій виявляється, що вказана гармонія – лише ілюзія, руйнування якої болісне й довготривале. Дослідник вважає, що така ситуація є достатньою підставою для введення в наукознавство такої категорії, як «мисленневий колектив».

Зі сказаного можна зробити висновок, що проблему комунікації в науковому дискурсі потрібно розглядати не лише в методологічному аспекті (як це притаманно представникам герменевтики), а й враховувати низку психологічних, особистісних якостей учених та відповідний стан культури. Адже, як відмічають філологи, поряд з класичними перепонами на шляху до комунікації сьогодні відчутним є мовний бар'єр, який викликаний інформаційним перенасиченням наукового простору, що актуалізує проблему мовних ігор як складових наукового дискурсу. В умовах інформаційного суспільства *дослідник ризикує не стільки залишитися не зрозумілим, скільки загубленим у вирі інформаційного хаосу. Через це мовні засоби в науковому дискурсі мають бути направлені не лише на забезпечення інформативності, а й на організацію впливу на читача, що спонукатиме його до діалогу.*

Окреслені реалії свідчать про зміну жанрової стилістики науки, що виражається в пошуку нових форм трансляції наукового результату, а також інформаційної згортки, яка вже є першою ланкою переходу абстрактного теоретичного знання в технологію, в інструмент зміни світу. Останнє дозволяє нам припустити поступову еволюцію поняття «вчений» від людини, яка зайнята особливим видом інтелектуальної діяльності, до виконання ним ролі системного

інженера, системного інтегратора, для якого знання – це лише один із елементів архітектури наукового дискурсу.

Список наукових джерел

1. King D.W., Donald D., Roderer N.K. Scientific journals in the United States: Their production, use and economies. – Stroudsburg: Hutchinson Foss Publ, 1981. – 319 p.
2. Налимов В.В. Вероятностная модель языка. О соотношении естественных и искусственных языков. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Наука, 1979. – 304 с.
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
4. Новая философская энциклопедия: В 4 т. / Под ред. В.С. Степина и др. – М.: Мысль, 2001. – Т. 3. – 692 с.
5. Юревич А.В. Социальная психология науки. – СПб.: Изд-во РХГИ, 2001. – 352 с.
6. Ильин В.В. К вопросу о критериях научности знания // Вопросы философии. – 1986. – № 11. – С. 63-71.
7. Онопрієнко В.І. Комунікація в науці як умова створення нового знання // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія: Зб. наук. праць. – К.: НАУ, 2004. – С. 11-14.
8. Флек Л. Возникновение и развитие научного факта: Введение в теорию стиля мышления и мыслительного коллектива / Пер. с англ., нем., польск. – М.: Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 1999. – 220 с.

LANGAGE ≠ «МОВА» ≠ «МОВЛЕННЯ» В «ЕСЕ ПРО ПОХОДЖЕННЯ МОВ...» Ж.-Ж. РУССО І В «ДЕЩО ПРО ГРАМАТОЛОГІЮ» Ж. ДЕРРІДА

Гайдамачук О.В.

**Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна**

Читаючи «Есе про походження мов /langues...», Ж. Дерріда помічає, що Ж.-Ж. Руссо розрізняє мовлення (parole), конкретні мови (langues) й мовну діяльність/ мову як таку (langage) [1, 327; 2, 403]. Більше того, він вказує, що, перш ніж заглибитися у міркування про походження конкретних мов, Руссо протягом початкових семи глав здебільшого мислить про «langage en general» [1, 328; 3, 230; 2, 403]. Це розрізнення важливе як для Руссо, так і для Дерріда. Отже, слід на нього зважати, попри те, що ні англійська, ні українська, ні російська мови не мають прямого відповідника для перекладу слова *langage*. Як наслідок, у перекладах це розрізнення здебільшого цілком нівельовано, що спотворює ключові тези як Руссо, так і Дерріда. Але звернімо увагу: навіть за браком точного терміна в нашій мові ми здатні зрозуміти зміст французького слова контекстуально.

Семантичне поле слова *langage* включає: 1) функцію вираження думки та спілкування між людьми, реалізовану через мовлення; 2) будь-яку систему знаків, що дозволяє спілкуватися; 3) систему вираження і спілкування, аналогічну людській мові; 4) спосіб самовираження, специфічний для групи чи окремої людини. Отже, змістовно *langage* перевищує «мову» і «мовлення», узяті разом, причому останні не є його складниками [4, 22]. Вважаємо доцільним перекладати його як «досвід мовленнєвої діяльності⁵», тобто з антропоцентричним акцентом,

⁵ О. Просяник віддає перевагу перекладу *langage* як «мовна діяльність» з акцентом на функціональності. Крім того, вона докладно аналізує *langage* як здатність, як людську досвідну діяльність, як функціональне узагальнення мови і

ЗМІСТ

Кипенский А.В. ФАЛЕРИСТИКА ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ: ИЗ ИСТОРИИ СОВЕТСКОЙ НАГРАДНОЙ СИСТЕМЫ (К 75-летию завершения второй мировой войны)	3
Гутник М.В., Скляр В.М. НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ». 135 РОКІВ ВІД ПОЧАТКУ ДІЯЛЬНОСТІ.....	40

ФІЛОСОФІЯ У СУЧАСНИХ ВИКЛИКАХ

Andriukaitiene Regina IMPLEMENTATION OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY PRINCIPLES HOW INNOVATIVE BUSINESS MANAGEMENT PHILOSOPHY AND PRACTICE.....	44
Вархола Михал ОСНОВНОЙ ИНСТРУМЕНТ СПЕЦИАЛИСТОВ ЛЮБОГО ПРОФИЛЯ.....	48
Knyvienė Indrė, Girdzijauskas Stasys, Moskaliova Vera MARKET CHANGE USING GENERAL INTEREST THEORY	51
Moroz Jacek JĘZYK I KOMUNIKACJA W DYDAKTYCE KONSTRUKTYWISTYCZNEJ	54
Аврунін О.Г., Россіхін В.В. «ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ» та «ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ».....	56
Алексеев І.Г. ЗАМІТКИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ІДЕОЛОГІЙ ТА РЕЖИМІВ.....	58
Ашанін В. С., Мудрик В. І. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	60
Badan A.A. THE IMPORTANCE OF FOREIGN LANGUAGE LEARNING IN THE UKRAINIAN ENVIRONMENT	63
Безродный А.Г. ФИЛОСОФСКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ФЕНОМЕНА «ЖИЗНИ»	65
Білецький І.П. МІФ ЦИВІЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ ГЕОПОЛІТИКИ	69
Vasylieva Lyudmila, Chmykhun Svitlana THE PUBLICITY OF EDUCATION: CHALLENGES OF TODAY	73
Владленова І.В., Єрмоловський М.А. КОГНІТИВНА НАУКА ТА ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ СВІДОМОСТІ: ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ РАКУРС	76
Воробйова В.Є., Ягодзінський С.М. ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖАНРОВОЇ СТИЛІСТИКИ ТА ФОРМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЗГОРТКИ НАУКОВОГО ДИСКУРСУ В СУСПІЛЬСТВІ МЕРЕЖ.....	78
Гайдамачук О.В. LANGAGE ≠ «МОВА» ≠ «МОВЛЕННЯ» В «ЕСЕ ПРО ПОХОДЖЕННЯ МОВ...» Ж.-Ж.РУССО І В «ДЕЩО ПРО ГРАМАТОЛОГІЮ» Ж.ДЕРРІДА	81

Наукове видання

ФІЛОСОФІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ
МАТЕРІАЛИ І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**Філософські читання,
присвячені Всесвітньому Дню філософії, 75-річчю завершення Другої світової війни
та 135-річчю заснування Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»**

20-21 листопада 2020 р.

Відповідальні за випуск: д-р техн. наук, професор А. В. Кіпенський

Адреса редакційної колегії: 61024, Харків, вул. Пушкінська, 79/2,
НТУ «ХПІ», факультет соціально-гуманітарних технологій
Тел.: (057) 7076396, E-mail: ip_dekanat@ukr.net

Формат 60×84 1/8. Папір офсетний.
Друк цифровий. Гарнітура шкільна. Ум. друк. арк. 34,18.
Наклад 300 прим. Зам. № 3195. Ціна договірна.

Видавець та виготовлювач: ТОВ «ДРУКАРНЯ МАДРИД»
Через ФОП Гобельовська Л. П.
61024, м. Харків, вул. Максиміліанівська, 11
Тел.: (057) 756-53-25
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
Серія ДК, № 4399 от 27.08.2012 р.
www.madrid.in.ua info@madrid.in.ua